

Роман Ковівчак

На землі живуть тисячі різних народів, але кожен з них має притаманні лише їм особливості. Саме з цих характерних рис впродовж багатьох століть твориться культура етносу. Звичаї – це ті прикмети, за якими можна розпізнати окремо взятий народ. Саме традиції та рідна мова є вирішальними і об'єднавчими чинниками для будь-якої нації. Не заслуговувало поваги у світі лише те населення, яке з певних причин розгублювало або забувало свої традиції. Тарас Шевченко у своєму вірші «Розрита могила» звертається до України: «Чи ти рано до схід-сонця Богу не молилась? Чи ти діточок непевних звичаю не вчила?..». З його слів робимо висновок, що не навчати дітей традиційних устоїв предків – це для батьків такий же великий гріх, як не молитися до Бога.

Наш народ має надзвичайно багату культуру, яка дивує світ своєю колоритністю. Українські традиції на різних теренах моєї Батьківщини є різними, але в них можна прогледіти і схожість між собою, саме це і виступає фундаментом єдності нації. Спільність мови та народних звичаїв завжди були тими вузлами, які зв'язували наш народ в єдине ціле у часи ворожих спроб дроблення держави. Культуру наші пращури почали творити на теренах України ще задовго до християнських часів. Після хрещення Київської Русі в 988 році князем Володимиром християнська культура суттєво вплинула на українську культуру, а попередні язичницькі традиції активно наповнювалися християнським духом.

Це можемо побачити у святкуванні Різдва Ісуса Христа. Язичники в цей період відзначали народження сонця, бо з того часу світловий день довшав. Це свято мало назву «Коляди», або, як його ще колись називали, «Коротуна», «Корочуна», тобто свято, коли день поступово більшає, а ніч коротшає. Язичники співали пісні про сонце, місяць і зорі, вшановували кожен з 12 місяців в році, готуючи так звані «дванадцять страв». Ця традиція збереглася і до наших днів, але змінила свій мотив на християнський. На Різдво колядники також ходять від хати до хати і співають колядки, але усі вони змістово

пов'язані із народженням Ісуса Христа. Наше пошанування різдвяного циклу свят відрізняється від святкування інших народів особливою обрядовістю та багатством фольклору – виконанням колядок, вертепами, посіваннями... У різдвяних та новорічних звичаях, крім релігійного духу, також простежується національне відчуття єдності та солідарності людей. В цей час ми ділимося радістю з іншими людьми. Християнська Церква заклала в древніх українських традиціях християнські ідеали та нові ідеї правди, любові і всепрощення.

Характерною рисою нашого народу є велика шана до святого Миколая. Багато церков віддано під його опіку, в більшості українських осель є його ікона. Зображення цього святого красується на іконостасі, а кожний четвер присвячений почитанню Святого Миколая. Поширене це святкування і на Заході, проте там воно є дещо спотвореним, бо цього святого іменують Санта Клаусом. Це вигаданий літературний персонаж, який, щоправда, своїм корінням сягає ще часів християнства. Його ім'я походить від імені Святого Миколая (голландською «Сінтер Клаас»). Сучасного Санту вигдав американець Клемент Кларк Мур написавши вірш, у якому Санта – це добрий ельф, який закидає подарунки у димохід осель. Пізніше його образ торгіві компанії почали активно використовувати для реклами. На Сході ж постать св. Миколая використано у представленні вигданого персонажа – Діда Мороза. Це своєрідний «симбіоз» Миколая та язичницького бога Морозка. За легендою, його посох приносив смерть, а тому він вимагав щорічної жертви від людей – дівчину, яка, прив'язаною до дерева, замерзала. Московитський цар Петро I змінив образ злого Морозка на доброго Діда Мороза. Остаточо Дід Мороз та його онучка Снігуронька були героями новорічних свят у радянські часи, коли партія зрозуміла, що ці театральні персонажі допоможуть закріпити у свідомості молодих людей радянську ідеологію, адже Різдво у нерелігійній країні святкувати не дозволялося, а тому Дід Мороз «прийшов» на Новий Рік. Важливо наголошувати дітям, що роздавання подарунків є справою святого Миколая, а не Санта Клауса, який приїжджає з північного полюса на оленях, також і не містичного Діда Мороза. Святий Миколай – це Божий угодник, який перебуває в оточенні ангелів.

Українська культура славна багатими весняними традиціями. Це ще й гаївки, які відбуваються в часі Великодня, а виникли вони в язичницькі часи. Назва, мабуть, походить від слова «гай», тобто місце, де відбувалися святкування. Це свято було присвячене відродженню природи після суворої зими, яке супроводжували традиційними піснями на прославу весни. З приходом християнства символом відродження всього живого стало Воскресіння Христове. Проте на відмінну від різдвяних колядок і щедрівок, які повністю мають християнсько-релігійний зміст, великодні гаївки відзначаються більш світським характером. Це особливе святкування для нашої культури, яке згуртовує людей в одну спільноту.

Хотілося б у контексті наших древніх традицій і звичаїв торкнутися і моди святкування Хелловіна, яка останнім часом поширилася із Заходу і нічого спільного з нашою культурою не має. Хелловіна вшановували кельтські народи, які проживали у північній частині Європи. Астрономічний рік цього народу мав на дві частини – світлу і темну, тобто літо і зиму. Їх зміна відзначалася великим пошануванням. Згідно з легендами, вважалося, що вночі 31 жовтня відчиняються двері зі світу мертвих у світ живих, а душі неприкаяних померлих відвідують своїх рідних. Вся темна сила в цю мить виходила з потойбіччя і перевтілювалася у всіляких потвор. Хеловін — винятково язичницьке свято, а тому нічого спільного з християнством не має.

Як бачимо, християнство протягом віків значною мірою впливало на нашу культуру, формувало моральні цінності, закладало основи правильного виховання, ідею любови та братерства, тому й простежується у всіх українських звичаях і обрядах. Наша культура формувалася століттями, витримала пробу часом і довела, що вона дає хороший результат формуючи здорове, дружнє суспільство. Нам усім так важливо пам'ятати свої традиції і не плутати їх з чужими, бо, забувши рідне, ми втрачаємо приналежність до свого народу, а такими людьми ворогу легко маніпулювати. За приклад слугує єврейський народ. У книзі Суддів можна побачити, що кожного разу, коли Народ Божий забував свої звичаї, він починав переймати традиції чужих народів, узалежнювався від них і перетворювався на рабів.

Митрополит Андрей Шептицький, висловлюючись про народ як про організацію людей, зазначав, що «чим більше спільних переконань, спільних потреб, спільних традицій, почуття солідарности і багатьох інших ще державних прикмет і чеснот, тим більше має така людська організація внутрішньої сили, що з неї робить щось немов організм». Тому дбаймо про нашу культурну спадщину, щоб не слугувати чужій, і наша праця приведе нас до успішної розбудови «рідної хати», якою є наша Батьківщина.

Роман КОВІВЧАК, Християнство та українські народні звичаї // СЛОВО №4 (80), грудень-лютий 2019-2020